

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯDOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-430-448](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-430-448)

УДК 336.71-049.5(477)

JEL Classification: G21

Ірина Володимирівна Садчиковакандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: aspirant_chstu@stu.cn.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5144-1306>**ResearcherID:** [F-4936-2014](https://orcid.org/0000-0001-5144-1306). **Scopus:** [57210807736](https://orcid.org/0000-0001-5144-1306)**Леонід Леонідович Колотило**аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)**E-mail:** leorix@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0008-7297-0010>**Мирослав Георгійович Пентелейчук**аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)**E-mail:** slava.penteleychuk@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-4282-049X>**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ
УСТАНОВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Анотація. У статті подано трактування поняття фінансової безпеки банківських установ провідними вітчизняними вченими та приведено авторське визначення терміна. Висвітлено сутність та складові фінансової безпеки банків. Окреслено базисні основи формування блочної системи захисту банківських установ в умовах макроекономічної нестабільності. Описані негативні причини впливу макроекономічних показників на банківські установи. Розглянуто перелік регуляторних заходів з боку НБУ, спрямованих у відповідь на макроекономічні виклики, які покликані захистити банківські установи, зокрема. Графічно представлений підхід до формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки банками в умовах макроекономічної нестабільності. Розкриті заходи зміцнення фінансової безпеки самими банківськими установами.

Ключові слова: банківські установи; фінансова безпека; макроекономічна нестабільність; кредитний ризик; ліквідність; фінансові активи; регуляторне середовище; капіталізація; регулювання банківської діяльності; система управління ризиками; фінансова стійкість.

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 22.

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобальної економіки, що характеризується високою волатильністю та невизначеністю, питання забезпечення фінансової безпеки банківських установ набуває особливої актуальності. Україна, як країна з перехідною економікою,

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

особливо вразлива до впливу макроекономічних шоків, що можуть негативно позначитися на стабільності та безпеці її банківського сектору. Попри значні зусилля Національного банку України та банківських установ, проблема забезпечення фінансової безпеки залишається актуальною. Такі процеси, які пов'язані з політичною нестабільністю, військовими конфліктами, пандемією COVID-19 та іншими факторами, створюють високий рівень невизначеності в економіці, досить сильно ускладнюють прогнозування та управління ризиками у фінансовій сфері. Швидкий розвиток цифрових технологій супроводжується зростанням кіберзагроз, що становлять серйозні ризики для інформаційної безпеки банків та їхніх клієнтів. Частина банків усе ще мають недостатній рівень капіталізації, що робить їх вразливими до впливу зовнішніх факторів, а існуюча система регулювання банківської діяльності потребує подальшого вдосконалення для більш ефективного управління ризиками. Саме тому звернення до теми забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні в умовах макроекономічної нестабільності є актуальним питанням, що й зумовило вибір запропонованої теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й методичні основи забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні в умовах макроекономічної нестабільності, відображені у великій кількості наукових робіт вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема таких як: В. М. Коваленко, Є. К. Мордань, А. Д. Лісняк, Ю. М. Гарман, Н. К. Давиденко, Н. В. Колодяжна, М. М. Федченко, І. В. Кулиняк, Ж. В. Андрійченко, К. В. Бисага, Т. Г. Кубах, Л. О. Гаряга, Р. М. Куліш, І. О. Доценко, Є. Ю. Руденко, Д. А. Артеменко, С. О. Дмитров, Т. М. Болгар та інші. Особливу увагу науковців приділяють питанням стабільності функціонування національної фінансової системи, проблемам стимулювання інвестиційного розвитку банківських установ, коливання валютного курсу, інфляції, політичним ризикам, що створюють значні виклики для банків у нестабільному економічному середовищі. Кожен із перелічених науковців тією чи іншою мірою у своїх роботах звертає увагу на досвід європейських країн, який можна адаптувати до українських умов, у проблемних аспектах аналізу ефективності державної підтримки банківської системи та ролі корпоративного управління в забезпеченні фінансової безпеки банків. Аналіз наукових публікацій з теми дослідження, дозволяє зробити висновок про те, що вибрана нами тема є актуальною та потребує більш ґрунтовного теоретичного висвітлення.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В умовах макроекономічної нестабільності, забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні є критично важливим завданням. Незважаючи на значний прогрес, досягнутий у цій сфері, залишається низка невирішених проблем, які потребують першочергового вирішення, зокрема:

1. Оцінка впливу макроекономічних факторів на фінансову безпеку банків: незважаючи на значний обсяг досліджень, досі є потреба в більш точній та комплексній оцінці впливу макроекономічних факторів, таких як інфляція, валютний курс, рівень безробіття та інші, як на фінансову безпеку окремих банків, так і банківської системи загалом.

2. Управління кредитними ризиками в умовах економічної нестабільності: кредитні ризики є одними з основних загроз для фінансової безпеки банків. В умовах макроекономічної нестабільності їхнє значення зростає, тому удосконалення методів управління кредитними ризиками є актуальним завданням.

3. Забезпечення кібербезпеки банківських установ: з розвитком інформаційних технологій зростає значення кібербезпеки для фінансової безпеки банків, тому необхідно активніше розробляти та впроваджувати ефективні механізми захисту від кіберзагроз, які можуть призвести до значних фінансових втрат.

4. Міжнародне співробітництво у сфері фінансової безпеки: в умовах глобалізації фінансових ринків міжнародне співробітництво є важливим фактором забезпечення фінансової безпеки банківських установ, оскільки необхідно розвивати механізми обміну інформацією та координації дій між різними країнами у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

Наведені проблемні питання зумовлюють своєчасність вибраної теми дослідження, є актуальними та потребують подальшого теоретичного вивчення. Вирішення цих проблем сприятиме зміцненню фінансової безпеки банківських установ в Україні та забезпеченню стабільності фінансової системи загалом.

Мета статті. Метою цього дослідження є визначення ключових теоретичних факторів та механізмів забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні в умовах макроекономічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасного фінансового світу, що характеризується швидким розвитком технологій та посиленням конкуренції, забезпечення фінансової безпеки банків є важливим елементом стабільності та надійності всієї фінансової системи

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

країни. Ефективна система фінансової безпеки дозволяє банкам не тільки успішно функціонувати, але і сприяти розвитку економіки держави загалом. Забезпечення фінансової безпеки банків є запорукою стабільного функціонування фінансово-кредитного ринку, захисту інтересів вкладників, кредиторів та підтримки довіри до банківської системи. Банки, як ключові посередники на фінансово-кредитному ринку, зазнають численних загроз, які можуть підірвати їхню фінансову стійкість та призвести до негативних наслідків для економіки. Тому актуальність дослідження фінансової безпеки банків в умовах макроекономічної нестабільності зумовлена такими факторами:

- посилення конкуренції на фінансовому ринку: банківські установи змушені шукати нові шляхи залучення клієнтів та розширення діяльності, що підвищує ризики;

- розвиток цифрових технологій: з одного боку, технології сприяють підвищенню ефективності банківської діяльності, з іншого – створюють нові можливості для кіберзлочинців;

- зростання складності фінансових інструментів: використання складних фінансових продуктів потребує високої кваліфікації персоналу та ефективної системи управління ризиками;

- посилення регуляторних вимог: центральні банки та інші регуляторні органи посилюють контроль за діяльністю банків, що потребує від них постійного вдосконалення системи фінансової безпеки.

Фінансова безпека банків завжди була і залишається актуальною темою, що знаходиться в центрі уваги як теоретиків-фінансистів, так і практиків-економістів представників банківського сектору. Це пов'язано з тим, що банки відіграють ключову роль у фінансовій системі будь-якої країни, а їхня стабільність та безпека є запорукою стабільності всієї економіки [18].

Розглянемо детальніше трактування поняття фінансової безпеки банківських установ провідними вітчизняними вченими:

- М. М. Барилук трактує сутність фінансової безпеки банків як здатність банку ефективно протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечувати стабільне функціонування, захищати активи та інтереси вкладників, акціонерів та інших зацікавлених сторін [2];

- Ю. О. Голобородько визначає фінансову безпеку банківських установ як стан захищеності його фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та розвиток [8];

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

- А. М. Єрмошенко висвітлює фінансову безпеку банківських установ як сукупність заходів, що спрямовані на запобігання, виявлення та нейтралізацію фінансових загроз, що можуть призвести до втрат або завдати шкоди [13];

- А. О. Єпіфанов тлумачить сутність фінансової безпеки банків як систему захисту фінансових ресурсів банку, його інформації та майна від злочинних посягань, неправомірних дій та інших негативних впливів [12];

- Л. О. Гаряга та Р. Р. Куліш пояснюють фінансову безпеку банківських установ як комплексну систему заходів, спрямованих на захист його фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз [7].

Отже, на основі наведених трактувань можна сформулювати авторське визначення терміна, а саме: *фінансова безпека банківських установ* – це збалансована система фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів банку, яка забезпечує його стале функціонування та розвиток, запобігає внутрішнім і зовнішнім загрозам та мінімізує їхній негативний вплив в умовах макроекономічної нестабільності.

Фінансова безпека банківських установ охоплює широкий спектр аспектів діяльності банку, кожен з яких має своє значення для забезпечення його стійкості та здатності виконувати свої функції. Розглянемо докладніше сутність та складові фінансової безпеки банків:

1. Капіталізація та достатність капіталу:

Сутність: капітал банку є його власними коштами, які служать для покриття збитків та забезпечення його платоспроможності. Достатність капіталу є ключовим показником фінансової стійкості банку.

Значення: чим більший капітал банку, тим більшу кількість збитків він може покрити без загрози для вкладників та кредиторів. Регуляторні вимоги до достатності капіталу встановлюють мінімально порогові значення, які банки повинні дотримуватися для забезпечення фінансової безпеки.

Складові: капітал банку складається з капіталу 1-го рівня та додаткового капіталу 2-го. Капітал 1-го рівня включає в себе статутний капітал, нерозподілений прибуток та резерви. Капітал 2-го рівня включає в себе привілейовані акції, емісійні доходи за ними та субординований борг.

2. Якість активів та управління кредитними ризиками:

Сутність: активи банку – це його майно, яке включає в себе кредити, інвестиції та інші активи. Якість активів є ключовим фактором, який впливає на фінансову стійкість банку. Управління кредитними ризиками є важливим аспектом діяльності банку, який полягає в ідентифікації, оцінці та мінімізації кредитних втрат [15].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Значення: чим вища якість активів банку, тим менший ризик втрати коштів через неповернення кредитів. Ефективне управління кредитними ризиками дозволяє банку знизити рівень проблемних кредитів та забезпечити стабільність свого портфеля активів.

Складові: якість активів оцінюється за різними показниками, такими як рівень проблемних кредитів, рівень резервів під кредитні збитки та концентрація кредитного портфеля. Управління кредитними ризиками включає в себе такі процеси, як кредитна оцінка позичальників, встановлення лімітів на кредитування, диверсифікація кредитного портфеля та моніторинг якості кредитів.

3. Ліквідність та управління ліквідністю:

Сутність: ліквідність банку – це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами та вкладниками. Управління ліквідністю полягає в забезпеченні достатнього рівня ліквідних активів для виконання поточних зобов'язань [16].

Значення: у разі недостатньої ліквідності, банк може зіткнутися з проблемами виконання своїх зобов'язань, що може призвести до втрати довіри з боку клієнтів та навіть до банкрутства.

Складові: ліквідні активи банку включають у себе готівку, кошти на кореспондентських рахунках в інших банках та інші високоліквідні активи, які можуть бути швидко перетворені на готівку. Управління ліквідністю включає в себе прогнозування потреби в ліквідності, управління активами та пасивами банку, а також залучення коштів з різних джерел.

4. Прибутковість та ефективність діяльності:

Сутність: прибутковість є важливим показником фінансового стану та здатності генерувати дохід для своїх акціонерів. Ефективність діяльності банку полягає в оптимальному використанні ресурсів для досягнення максимальної прибутковості.

Значення: максимальна прибутковість відкриває більше можливостей для розвитку свого бізнесу, залучення інвестицій та забезпечення фінансової безпеки. Ефективна діяльність дозволяє банку знизити витрати та підвищити свою конкурентоспроможність.

Складові: прибутковість банку оцінюється за різними показниками, такими як чистий процентний дохід, комісійний дохід, операційні витрати та чистий прибуток. Ефективність діяльності банку оцінюється за допомогою таких показників, як рентабельність активів та рентабельність власного капіталу.

5. Операційна стійкість та кібербезпека:

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Сутність: операційна стійкість банку – це його здатність безперебійно здійснювати свою діяльність у разі виникнення різних збоїв та кризових ситуацій. Кібербезпека є важливим аспектом операційної стійкості, який полягає в захисті інформаційних систем банку від кіберзагроз.

Значення: забезпечення операційної стійкості та кібербезпеки дозволяє банку мінімізувати ризик втрати даних, фінансових втрат та репутаційних збитків унаслідок збоїв та кібератак.

Складові: операційна стійкість банку включає в себе такі аспекти, як резервне копіювання даних, відновлення інформаційних систем після збоїв, управління ризиками та забезпечення безперервності бізнесу. Кібербезпека включає в себе такі заходи, як захист від вірусів та шкідливого програмного забезпечення, контроль доступу до інформаційних систем, моніторинг кіберзагроз та навчання персоналу правилам кібербезпеки.

Макроекономічна стабільність та фінансова безпека банків тісно взаємопов'язані. Макроекономічна стабільність – це стан економіки, що характеризується стійким економічним зростанням, низькою інфляцією, стабільним рівнем безробіття та збалансованим рівнем зовнішнього боргу [3].

З метою забезпечення макроекономічної стабільності та фінансової безпеки банків, держава здійснює регулювання та нагляд за діяльністю банків, а також проводить помірковану макроекономічну політику. Макроекономічна стабільність створює сприятливі умови для розвитку банківської системи, тоді як фінансова безпека банків слугує підтримці макроекономічної стабільності. Це сприяє залученню інвестицій, зростанню кредитування та зміцненню довіри до банківської системи. З іншого боку, фінансова безпека банків є важливим фактором макроекономічної стабільності. Стабільна та ефективна банківська система забезпечує безперебійне функціонування платіжної системи, ефективний розподіл фінансових ресурсів та мінімізацію системних ризиків.

В історії світової економіки є багато прикладів того, як макроекономічна нестабільність призводила до серйозних проблем у банківській системі, наприклад: Велика депресія 1930 років стала наслідком краху фондового ринку в США; глобальна фінансова криза 2008 року була спровокована кризою на ринку іпотечного кредитування в США та інші [1]. Забезпечення макроекономічної стабільності та фінансової безпеки банків є важливим завданням центрального банку (НБУ). Розглянемо детальніше взаємозв'язок між макроекономічною стабільністю та фінансовою безпекою банківських установ (рис. 1).

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

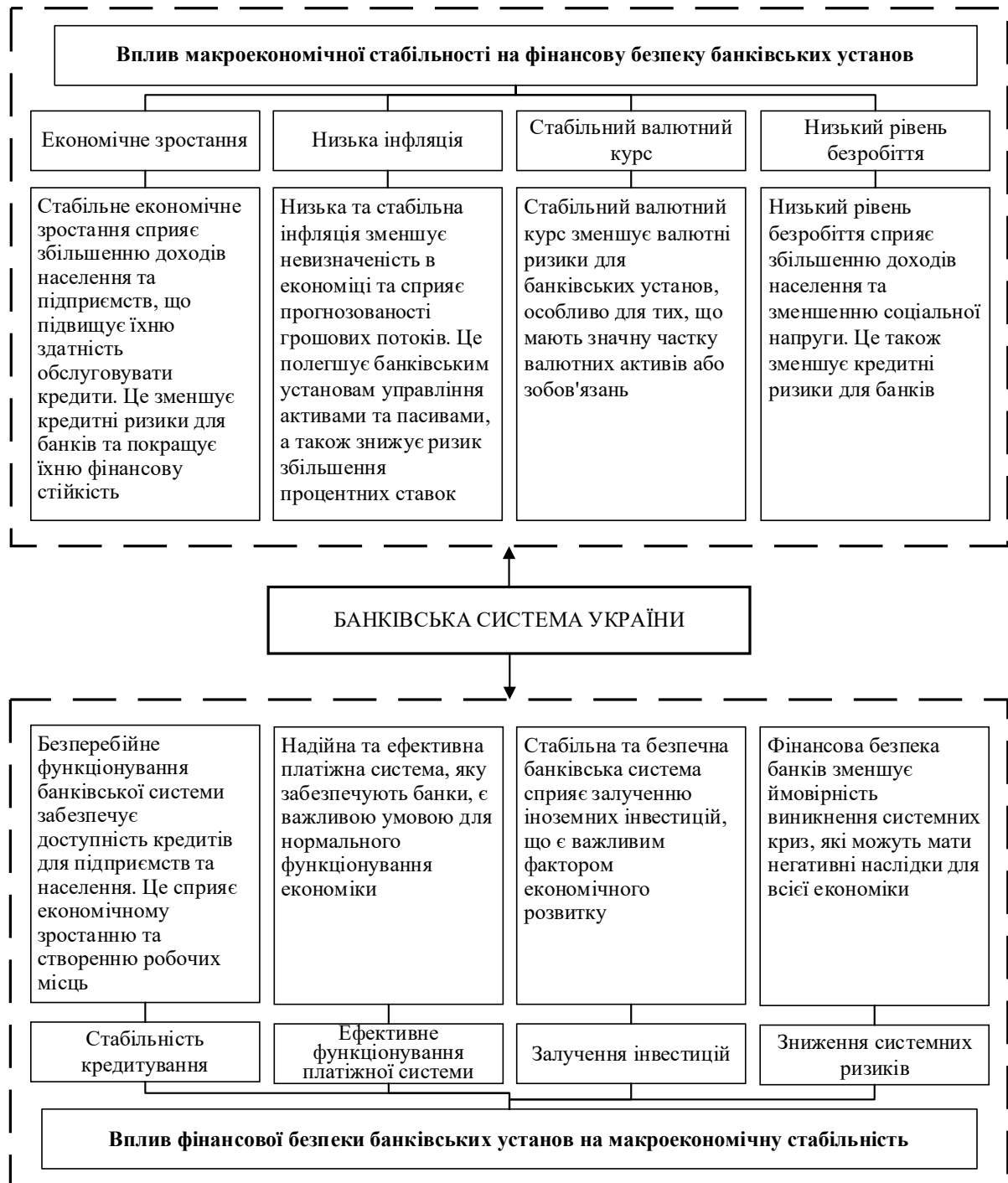

Рисунок 1 – Взаємозв'язок між макроекономічною стабільністю та фінансовою безпекою банківських установ

Джерело: згруповано автором на основі [11; 14].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Як видно з рис. 1, макроекономічна стабільність створює сприятливі умови для розвитку банківських установ, а стабільна та ефективна вітчизняна банківська система сприяє підтримці макроекономічної стабільності.

Такий тісний взаємозв'язок між макроекономічною стабільністю та фінансовою безпекою банківських установ, дає можливість банківським установам швидше адаптуватися до змін макроекономічного середовища, формуючи універсальну блочну систему захисту (рис. 2).

Рисунок 2 – Блочна система захисту банківських установ в умовах макроекономічної нестабільності

Джерело: згруповано автором на основі [4; 5].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Перераховані на рис. 2 блоки захисту та відповідні їм заходи дають можливість оцінити ефективність та стабільність функціонування всіх систем банку в умовах макроекономічної нестабільності, а також виявити ключові проблеми та виклики щодо забезпечення належного рівня фінансової безпеки, які потребують уваги та вдосконалення.

Макроекономічну стабільність банківських установ забезпечують основні макроекономічні показники, які є важливими індикаторами стану економіки країни. Вони дозволяють оцінити загальний рівень фінансово-економічного розвитку, виявити тенденції та проблеми, а також прогнозувати майбутній розвиток [17].

Основними макроекономічними показниками України є: валовий внутрішній продукт (ВВП), інфляція, обмінний курс, рівень безробіття, дефіцит/профіцит Державного бюджету, зовнішній борг, величина імпорту товарів та послуг і грошова маса (агрегат М3). Проаналізуємо зміну приведених показників за період 2019-2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники України за 2019-2023 роки

Показник	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП фактичний, млн грн	3974564	4194102	5459574	5191028	6537825
Рівень безробіття, %	8,6	9,9	10,3	21,1	19
Дефіцит/профіцит Державного бюджету, млн грн	-78049,5	-217096,1	-197937,4	-914701,7	-1333110,7
Зовнішній борг, млн дол. США	48 940,8	53 720,8	57 197,0	71 398,6	101 704,7
Обмінний курс, грн/дол. США	23,2929	28,2605	27,2077	36,5686	37,9824
Імпорт товарів та послуг, млн дол. США	8517	4691	6251	19759	9697
Грошова маса (агрегат М3), млн грн	1438310	1850007	2071358	2501621	3077185

Джерело: структуровано автором на основі [9; 10; 20].

Як видно з табл. 1, динаміка макроекономічних показників України за останні п'ять років була досить складною та суперечливою. ВВП України зазнавав значних коливань, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. У 2022 році ВВП України впав на 5 % через повномасштабне російське вторгнення. Інфляція в Україні також зазнала значного зростання у 2022 році, досягнувши 21,1 %. Це було зумовлено війною, енергетичною кризою та іншими факторами. Обмінний курс гривні до долара США також зазнав значних коливань. У 2022 році курс

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

гривні значно ослаб, але потім поступово почав зміцнюватися. Рівень безробіття в Україні також зріс у 2022 році через війну та економічну кризу, проте почав тенденцію до зниження у 2023 році. Перераховані макроекономічні показники та їхні значення вплинули на фінансову безпеку банківських установ як макроекономічні шоки (криза, війна, пандемія). Фінансовий стан банків при цьому погіршувався весь 2022 рік та першу половину 2023 року, оскільки відбулося:

- зростання кредитних ризиків та проблемної заборгованості;
- зниження прибутковості та рентабельності;
- погіршення ліквідності та відтік депозитів;
- збільшення валютних ризиків та їхній негативний вплив на капітал 1-го та 2-го рівнів.

Враховуючи перераховані вище макроекономічні процеси, НБУ розробив та впровадив низку регуляторних заходів, спрямованих у відповідь на макроекономічні виклики, які покликані захистити банківські установи, а саме:

1. Монетарна політика:

- інфляційне таргетування: НБУ використовує режим інфляційного таргетування, який передбачає встановлення чіткої цілі, щодо рівня інфляції та використання інструментів монетарної політики для її досягнення;

- ключова процентна ставка: регулювання ключової процентної ставки є важливим інструментом впливу на інфляцію та економічне зростання. Підвищення ставки може сповільнити інфляцію, але також може стримати економічне зростання. Зниження ставки може стимулювати економічне зростання, але може призвести до зростання інфляції;

- операції на відкритому ринку: НБУ може здійснювати операції з купівлі-продажу цінних паперів на відкритому ринку для регулювання ліквідності банківської системи та впливу на рівень процентних ставок;

- регулювання валютного курсу: НБУ може здійснювати інтервенції на валютному ринку для згладжування коливань валютного курсу та забезпечення стабільності на валютному ринку.

2. Банківське регулювання та нагляд:

- ліцензування та регулювання діяльності банків: НБУ встановлює вимоги до капіталу, ліквідності та інших показників діяльності банків, а також здійснює нагляд за їх дотриманням;

- регулювання кредитування: НБУ може встановлювати обмеження на кредитування певних секторів економіки або видів кредитів для запобігання надмірному зростанню кредитування та забезпечення фінансової стабільності;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

- управління проблемними активами: НБУ розробляє та впроваджує механізми управління проблемними активами банків для мінімізації збитків та забезпечення стабільності банківської системи.

3. Регулювання фінансового ринку:

- розвиток фінансової інфраструктури: НБУ сприяє розвитку сучасної та ефективної фінансової інфраструктури, включаючи платіжні системи, системи розрахунків та депозитарну систему.

4. Міжнародне співробітництво:

- співпраця з міжнародними фінансовими організаціями: НБУ співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк для отримання фінансової та технічної допомоги, а також для обміну досвідом та найкращими практиками.

У свою чергу, банківські установи також розробляють і впроваджують у своїй практиці індивідуальні підходи до формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки (рис. 3) з погляду зменшення ризиків впливу макроекономічної нестабільності у фінансовій сфері.

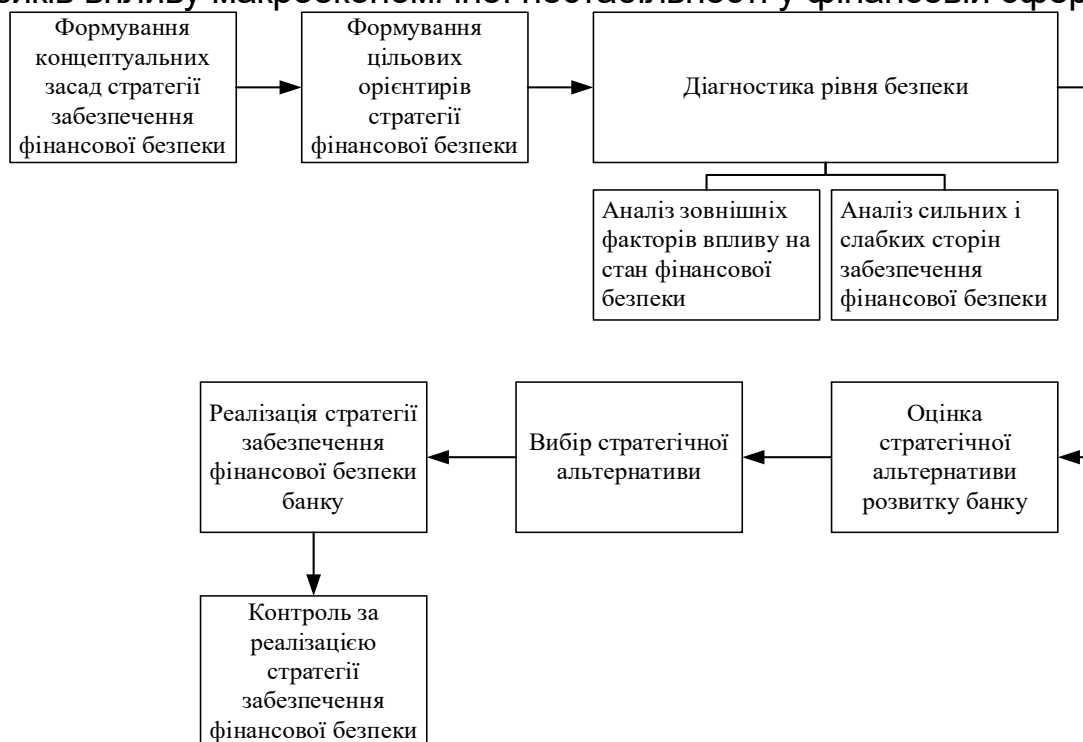

Рисунок 3 – Підхід до формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки банками в умовах макроекономічної нестабільності

Джерело: згруповано автором на основі [19; 21; 22].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Ефективність зазначеного підходу до формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ залежить від багатьох факторів, зокрема від професіоналізму керівництва та персоналу банку, від рівня розвитку інформаційно-цифрових технологій, від якості нормативно-правового забезпечення тощо [6]. На основі розроблених підходів, банківські установи формують і втілюють відповідні заходи зміцнення фінансової безпеки:

1. Підвищення стійкості капіталу:

1.1 Дотримання регулятивних вимог: банки повинні дотримуватися встановлених нормативів достатності капіталу, щоб мати достатній запас міцності для покриття збитків.

1.2 Формування додаткових резервів: створення додаткових резервів понад мінімальні вимоги дозволяє більш ефективно протистояти непередбаченим обставинам.

1.3 Диверсифікація джерел капіталу: залучення капіталу з різних джерел знижує залежність від одного джерела та підвищує стійкість банку.

2. Оптимізація управління активами та пасивами:

2.1 Збалансована кредитна політика: важливо проводити ретельну оцінку кредитоспроможності позичальників та диверсифікувати кредитний портфель для зменшення кредитних ризиків.

2.2 Ефективне управління ліквідністю: банки повинні мати достатній запас ліквідних активів для своєчасного виконання своїх зобов'язань.

2.3 Управління валютними ризиками: збалансування валютних активів та пасивів допомагає зменшити вплив коливань валютного курсу на фінансовий стан банку.

3. Посилення системи управління ризиками:

3.1 Впровадження комплексної системи управління ризиками: банки повинні мати чітко визначені процедури ідентифікації, оцінки та моніторингу всіх видів ризиків.

3.2 Регулярне стрес-тестування: проведення стрес-тестів дозволяє оцінити стійкість банку до різних негативних сценаріїв та вжити необхідних заходів для мінімізації можливих втрат.

3.3 Постійне вдосконалення системи внутрішнього контролю: ефективна система внутрішнього контролю забезпечує своєчасне виявлення та запобігання порушенням та зловживанням.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

4. Підвищення операційної ефективності:

4.1 Оптимізація бізнес-процесів: впровадження сучасних технологій та оптимізація бізнес-процесів сприяють зниженню витрат та підвищенню ефективності діяльності банку.

4.2 Автоматизація процесів: автоматизація рутинних операцій дозволяє зменшити операційні ризики та підвищити швидкість обслуговування клієнтів.

4.3 Забезпечення кібербезпеки: захист від кіберзагроз є критично важливим для забезпечення безпеки даних та фінансових операцій банку.

5. Покращення корпоративного управління:

5.1 Ефективна система корпоративного управління: чіткий розподіл повноважень та відповідальності, а також ефективна система внутрішнього контролю сприяють підвищенню прозорості та відповідальності в діяльності банку.

5.2 Незалежний нагляд: залучення незалежних та неупереджених осіб до складу наглядової ради банку, сприяє об'єктивній оцінці діяльності банку та прийняттю зважених рішень.

6. Взаємодія з регулятором та іншими учасниками фінансового ринку:

6.1 Конструктивний діалог з регулятором: своєчасне інформування регулятора про проблеми та ризики, а також співпраця з ним сприяють зміцненню фінансової стабільності банківської системи.

6.2 Взаємодія з іншими банками та фінансовими установами: обмін інформацією та досвідом з іншими учасниками ринку сприяє зміцненню стійкості фінансової системи в цілому.

Висновки і пропозиції. Забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні в умовах макроекономічної нестабільності є складним і багатогранним завданням. Вирішення такого завдання стає можливим лише завдяки втіленню комплексних заходів, спрямованих на зміцнення капіталу банків, вдосконалення систем управління ризиками, розвиток цифрових технологій та співпрацю з регуляторами. Для забезпечення фінансової безпеки банків, необхідно переходити від реактивного до проактивного підходу, тобто здійснювати попереджувальні заходи, а не лише реагувати на вже виниклі проблеми. Банківські установи повинні самостійно розробляти та впроваджувати ефективні системи управління ризиками, внутрішнього контролю та корпоративного

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

управління. Такий підхід дозволить їм своєчасно виявляти та нейтралізувати потенційні загрози, а співпраця з міжнародними фінансовими інституціями (МВФ, Світовий банк та інші) сприятиме посиленню фінансової стійкості української банківської системи та залученню додаткових інвестицій. Тільки за умови стабільної та надійної банківської системи, економіка України та її фінансовий сектор, зможуть досягти стійкого економічного зростання в умовах макроекономічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їхньої фінансової безпеки / О. І. Барановський, Т. В. Путінцева // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. – 2020. – № 3 (34). – С. 4-18.
2. Барилюк М. М. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «фінансова безпека комерційного банку» / М. М. Барилюк // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип. 15. – С. 176-181.
3. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Т. М. Болгар. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 22 с.
4. Бондаренко А. І. Механізми забезпечення фінансової безпеки України / А. І. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 3. – С. 107-109.
5. Васильчак С. В. Організація безпеки банківської діяльності в Україні / С. В. Васильчак, С. Ф. Вінтоняк // Науковий вісник ЕЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 153-157.
6. Вовчак О. Д. Забезпечення стійкого розвитку фінансового сектору в контексті мінімізації системних ризиків / О. Д. Вовчак, І. А. Канцір // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2017. – № 3 (39). – С. 104-107.
7. Гаряга Л. О. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації / Л. О. Гаряга, Р. Р. Куліш // Проблеми економіки. – 2019. – № 4. – С. 163-171.
8. Голобородько Ю. О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ / Ю. О. Голобородько // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.12. – С. 194-198.
9. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.
10. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку / С. О. Дмитров // Фінансовий простір. – 2012. – № 2 (6). – С. 11-15.
12. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

13. Єрмошенко А. М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій / А. М. Єрмошенко // Актуальні Проблеми Економіки. – 2004. – № 4. – С. 46-51.
14. Зачосова Н. В. Особливості забезпечення фінансової безпеки комерційних банків в Україні / Н. В. Зачосова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 4. – С. 74-78.
15. Квасницька В. Г. Фінансова безпека банківської діяльності: сутнісний та забезпечувальний аспекти / В. Г. Квасницька, О. В. Антонюк // Фінансовий простір. – 2019. – № 3. – С. 67–77.
16. Коваленко В. Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення / В. Коваленко // Економічний форум. – 2022. – № 2. – С. 141-151.
17. Лісняк А. Є. Чинники фінансової безпеки банків / А. Є. Лісняк // Вісник університету банківської справи. – 2017. – № 3(30). – С. 77-82.
18. Марченко О. М. Фінансова безпека держави: навч. посібник / О. М. Марченко, Я. Я. Пушак, І. О. Ревак. – Львів, 2020. – 356 с.
19. Пестовська З. С. Фінансова безпека банківської діяльності: сучасні аспекти діагностики / З. С. Пестовська // Нобелівський вісник. – 2018. – № 1. – С. 93-102.
20. Річний звіт Національного банку України за 2023 рік: від стратегії виживання до стратегії відновлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-za-2023-rik-vidstrategiyi-vijivannya-do-stra-tegiyi-vidnovlennya>.
21. Садчикова І. В. Формування стратегії банківських установ в Україні в умовах цифровізації фінансового ринку та макроекономічної нестабільності / І. В. Садчикова, Л. Л. Колотило, А. Р. Волок // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2024. – Том 2, № 20. – С. 268-278.
22. Шевцова О. Й. Стратегія управління фінансовою безпекою банку / О. Й. Шевцова // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2022. – № 8. – С. 65-70.

References

1. Baranovskyi, O.I., Putintseva, T.V. (2020). Mistse i rol likvidnosti komertsiiynkh bankiv u zabezpe-chenni yikhnoi finansovoi bezpeky [The place and role of liquidity of commercial banks in ensuring their financial security]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky – Financial and credit activity: problems of theory and practice*, (3(34)), 4-18.
2. Baryliuk, M.M. (2017). Teoretychni aspekty vyznachennia sutnosti poniattia «finan-sova bezpeka komertsiiynoho banku» [Theoretical aspects of defining the essence of the concept of “financial security of a commercial bank”]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 15, 176-181.
3. Bolhar, T.M. (2009). *Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoï transformatsii ekonomiky Ukrainy [Financial security of banks in the conditions of market transformation of the economy of Ukraine]*. DVNZ «UABS NBU».

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

4. Bondarenko, A.I. (2018). Mekhanizmy zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy [Mechanisms for ensuring financial security of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (3), 107-109.
5. Vasylichak, S.V., Vintoniak, S.F. (2011). Orhanizatsiia bezpeky bankivskoi diialnosti v Ukraini [Organization of banking security in Ukraine]. *Naukovyi visnyk ELTU Ukrainy – Scientific Bulletin of ELTU of Ukraine*, 21.18, 153-157.
6. Vovchak, O.D., Kantsir, I.A. (2017). Zabezpechennia stiikoho rozvytku finansovoho sektoru v konteksti minimizatsii systemnykh ryzykiv [Ensuring sustainable development of the financial sector in the context of minimizing systemic risks]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu – Bulletin of the Berdyansk University of Management and Business*, (3(39)), 104-107.
7. Hariaha, L.O., Kulish R.R. (2019). Finansova bezpeka bankivskoi diialnosti v umovakh tsyfrovizatsii [Financial security of banking activities in the conditions of digitalization]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, (4), 163-171.
8. Holoborodko, Yu.O. (2012). Teoretychni pidkhody do rozkryttia sutnosti ta skladovykh finansovoi bezpeky bankivskykh ustanov [Theoretical approaches to the disclosure of the essence and components of financial security of banking institutions]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of the National Technical University of Ukraine*, 22.12, 194-198.
9. *Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]*. (n.d.). Dani finansovoi zvitnosti bankiv Ukrainy [Financial reporting data of banks of Ukraine]. (n.d.). <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsiyni vebsait [State Statistics Service of Ukraine: official website]. (n.d.). <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Dmytrov, S.O. (2012). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu komertsiiinoho banku [Management of financial security of a commercial bank]. *Finansovyi prostir – Financial Space*, (2(6)), 11-15.
12. Yepifanov, A.O. (Ed.). (2009). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov [Financial security of enterprises and banking institutions]*. DVNZ «UABS NBU».
13. Yermoshenko, A.M. (2004). Vyznachennia poniattia finansovoi bezpeky strakhovyka ta yii katehorii [Definition of the concept of financial security of the insurer and its categories]. *Aktualni Problemy Ekonomiky – Actual Problems of Economics*, (4), 46-51.
14. Zachosova, N.V. (2011). Osoblyvosti zabezpechennia finansovoi bezpeky komertsiiinykh bankiv v Ukraini [Peculiarities of ensuring the financial security of commercial banks in Ukraine]. *Naukovyi visnyk: Finansy, banky, investytsii – Scientific Bulletin: Finance, banks, investments*, (4), 74-78.
15. Kvasnytska, V.H., Antoniuk, O.V. (2019). Finansova bezpeka bankivskoi diialnosti: sutnisnyi ta zabezpechuvalni aspekty [Financial security of banking activities: essential and security aspects]. *Finansovyi prostir – Financial space*, (3), 67–77.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

16. Kovalenko, V. (2022). Finansova bezpeka bankiv: realii ta perspektyvy zabezpechennia [Financial security of banks: realities and prospects of security]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, (2), 141-151.

17. Lisniak, A.Ye. (2017). Chynnyky finansovoi bezpeky bankiv [Factors of financial security of banks]. *Visnyk universytetu bankivskoi spravy – Bulletin of the University of Banking*, (3(30)), 77-82.

18. Marchenko, O.M., Pushak, Ya.Ya., Revak, I.O. (2020). *Finansova bezpeka derzhavy [Financial security of the state]*.

19. Pestovska, Z.S. (2018). Finansova bezpeka bankivskoi diialnosti: suchasni aspekty diahnostyky [Financial security of banking activities: modern aspects of diagnostics]. *Nobelivskiy visnyk – Nobel Bulletin*, (1), 93-102.

20. Richnyi zvit Natsionalnogo banku Ukrainy za 2023 rik: vid stratehii vyzhyvannia do stratehii vidnovlennia [Annual Report of the National Bank of Ukraine for 2023: from survival strategy to recovery strategy]. (n.d.). <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-za-2023-rik-vidstrategiyi-vijivannya-do-strategiyi-vidnovlennya>.

21. Sadchykova, I.V., Kolotylo, L.L., Volok, A.R. (2024). Formuvannia stratehii bankivskykh ustanov v Ukraini v umovakh tsyfrovizatsii finansovoho rynku ta makroekonomichnoi nestabilnosti [Formation of the strategy of banking institutions in Ukraine in the conditions of digitalization of the financial market and macroeconomic instability]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of development of the economy of the region*, 2(20), 268-278.

22. Shevtsova, O.Y. (2022). Stratehiia upravlinnia finansovoiu bezpekoiu banku [Strategy for managing the financial security of a bank]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu – Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, (8), 65-70.

Отримано 10.08.2024

UDC 336.71-049.5(477)

JEL Classification: G21

Iryna Sadchykova

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: aspirant_chstu@stu.cn.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5144-1306>

ResearcherID: [F-4936-2014](https://orcid.org/0000-0001-5144-1306). **Scopus:** [57210807736](https://orcid.org/0000-0001-5144-1306)

Leonid Kolotylo

post-graduate student of the department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: leorix@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0008-7297-0010>

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ**Myroslav Penteleichuk**

post-graduate student of the department of Finance, Banking and Insurance

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: slava.penteleychuk@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-4282-049X>**FINANCIAL SECURITY OF BANKING INSTITUTIONS IN UKRAINE
IN THE CONDITIONS OF MACROECONOMIC INSTABILITY**

Abstract. *The article presents the interpretation of the concept of financial security of banking institutions by leading domestic scientists and provides the author's definition of the term. The essence and components of the financial security of banks are highlighted, namely: capitalization and capital adequacy; asset quality and credit risk management; liquidity and liquidity management; profitability and efficiency of activity; operational stability and cybersecurity. The relationship between the economic categories of macroeconomic stability and financial security of banks is revealed, their influence on each other within the banking system of Ukraine is graphically depicted. The basic foundations of the formation of a block system for protecting banking institutions in conditions of macroeconomic instability are outlined. The main macroeconomic indicators of Ukraine are determined, namely: gross domestic product (GDP), inflation, exchange rate, unemployment rate, deficit/surplus of the State Budget, external debt, the volume of imports of goods and services and money supply (M3 aggregate) are presented and their brief analysis for the period 2019-2023 is presented. The negative reasons for the impact of macroeconomic indicators on banking institutions are described, such as: increased credit risks and problem debt; decreased profitability and profitability; deterioration of liquidity and outflow of deposits; increased currency risks and their negative impact on the capital of the 2nd and 3rd levels. The list of regulatory measures taken by the NBU in response to macroeconomic challenges, which are designed to protect banking institutions, is considered, in particular: monetary policy, which includes inflation targeting, adjustment of the key interest rate, open market operations and exchange rate regulation; banking regulation and supervision, which includes licensing and regulation of bank activities, regulation of lending, management of problem assets; financial market regulation, which includes the development of financial infrastructure; international cooperation, which includes cooperation with international financial organizations. The approach to the formation and implementation of a strategy for ensuring financial security by banks in conditions of macroeconomic instability is graphically presented. Appropriate measures to strengthen financial security by banking institutions themselves have been systematized.*

Key words: *banking institutions; financial security; macroeconomic instability; credit risk; liquidity; financial assets; regulatory environment; capitalization; banking regulation; risk management system; financial stability.*

Fig.: 3. Table: 1. References: 21.

Бібліографічний опис для цитування:

Садчикова І. В., Колотило Л. Л., Пентелейчук М. Г. Забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні в умовах макроекономічної нестабільності. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 2(29). С. 430-448.